

**PAŃSTWOWA INSPEKCJA PRACY
GŁÓWNY INSPEKTORAT PRACY**

**Badanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy
oraz kontrole skuteczności stosowania środków
zapobiegających tym wypadkom**

Warszawa, marzec 2013 r.

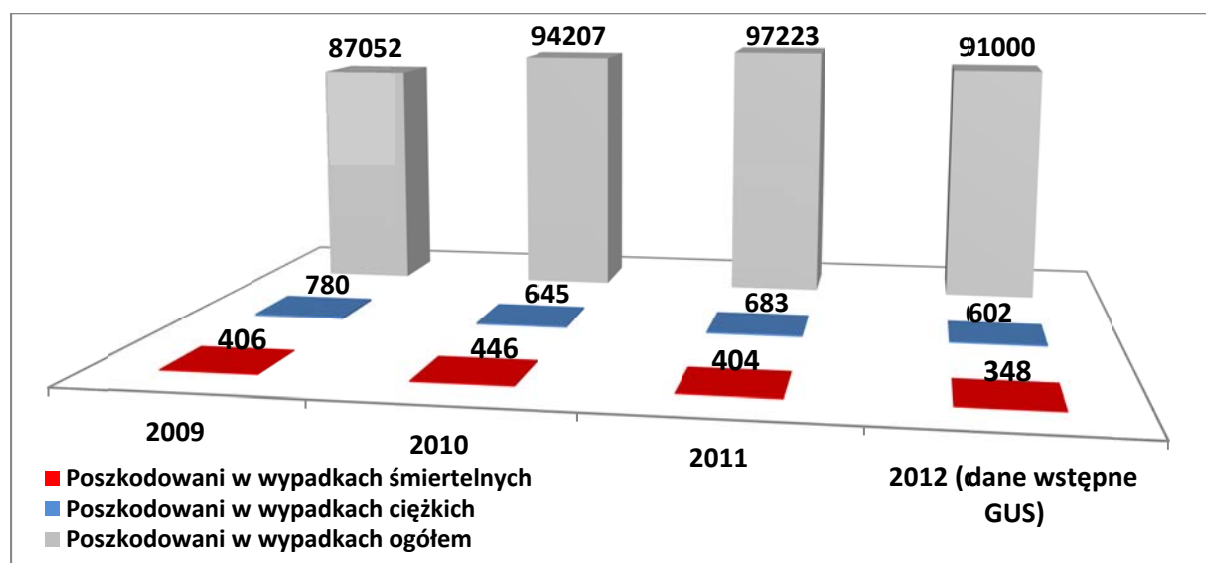
Wprowadzenie

Podjęcie działań mających na celu zapobieganie i ograniczanie zagrożeń występujących w środowisku pracy, w szczególności badanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz kontrola stosowania środków zapobiegających tym wypadkom, należy do podstawowych zadań nadzorczo-kontrolnych Państwowej Inspekcji Pracy.

Inspektorzy PIP badający wypadki przy pracy identyfikują wszystkie czynniki zagrożeń materialnych, organizacyjnych i ludzkich, które mogą mieć wpływ na powstanie wypadku oraz zwracają uwagę pracodawców na nieprawidłowości w zakresie ustalonych okoliczności i przyczyn. W przypadku stwierdzenia braku lub stosowania niewłaściwych środków profilaktycznych po zaistniałych wypadkach, inspektorzy egzekwują obowiązki ciążące na pracodawcach w tym zakresie środkami prawnymi oraz sankcjami karnymi.

Działania Państwowej Inspekcji Pracy polegające na zapobieganiu i ograniczaniu zagrożeń występujących w środowisku pracy mają charakter kompleksowy i przejawiają się w różnorodnych formach oddziaływania na pracodawców, przedsiębiorców oraz pozostałe podmioty, na rzecz których świadczona jest praca. Istotnym wsparciem nadzoru i kontroli stały się działania prewencyjne i promocyjne. Inspektorzy PIP realizują również zadania związane z funkcjonowaniem systemu składki ubezpieczenia wypadkowego.

W ostatnich latach liczba poszkodowanych w wypadkach przy pracy systematycznie wzrastała. Dominowały największe pod względem liczby osób pracujących sekcje gospodarki narodowej, w tym przetwórstwo przemysłowe (ok. 30% poszkodowanych w odnotowanych wypadkach ogółem), handel (ok. 12%) i budownictwo (ok. 10%). W 2012 r. wg. wstępnych danych GUS odnotowano znaczący spadek liczby poszkodowanych w całej gospodarce (6,4%), w tym w ww. wymienionych sekcjach. Zmniejszyła się liczba poszkodowanych w wypadkach śmiertelnych (13,9%) i ciężkich (11,9%).

Badanie okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy

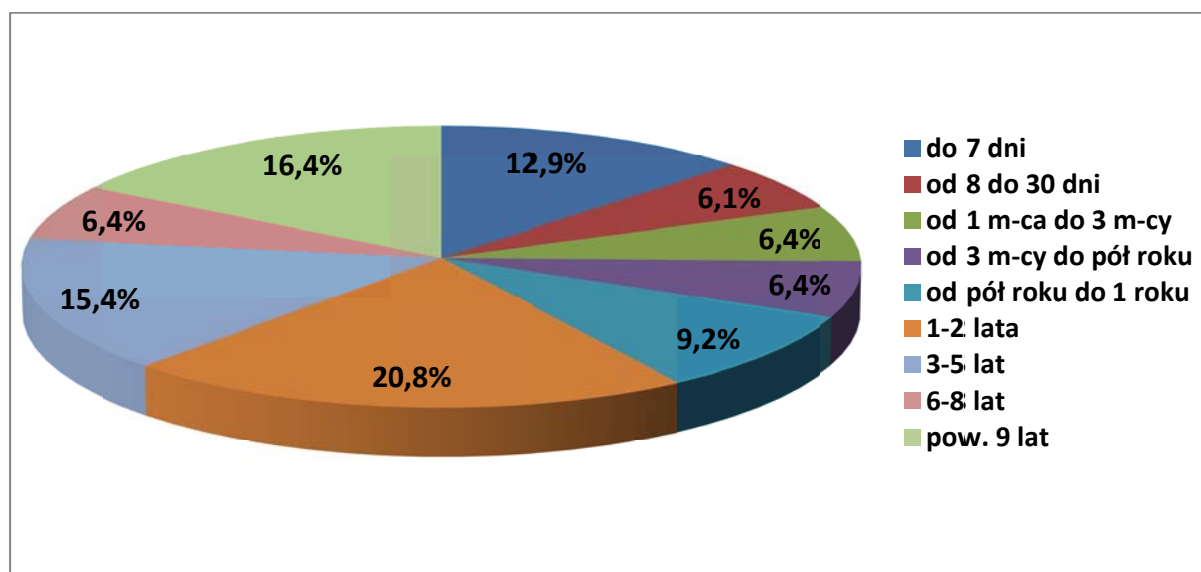
Inspektorzy pracy zbadali okoliczności i przyczyny 1826 wypadków przy pracy zaistniałych w 2012 r., wskutek których poszkodowanych zostało 2130 osób, w tym 332 poniosło śmierć, a 724 doznało ciężkich obrażeń ciała.

Rok	Liczba zbadanych wypadków		Liczba poszkodowanych			
			Ogółem	ze skutkiem śmiertelnym	ciężkie uszkodzenia ciała	lżejsze uszkodzenia ciała
2012	Ogółem	1826	2130	332	724	1074
2011	Ogółem	2333	2789	514	845	1430
2010	Ogółem	2240	2579	396	883	1300
2009	Ogółem	2343	2916	495	977	1444

Dane PIP wg. stanu na 25.03.2013 r.

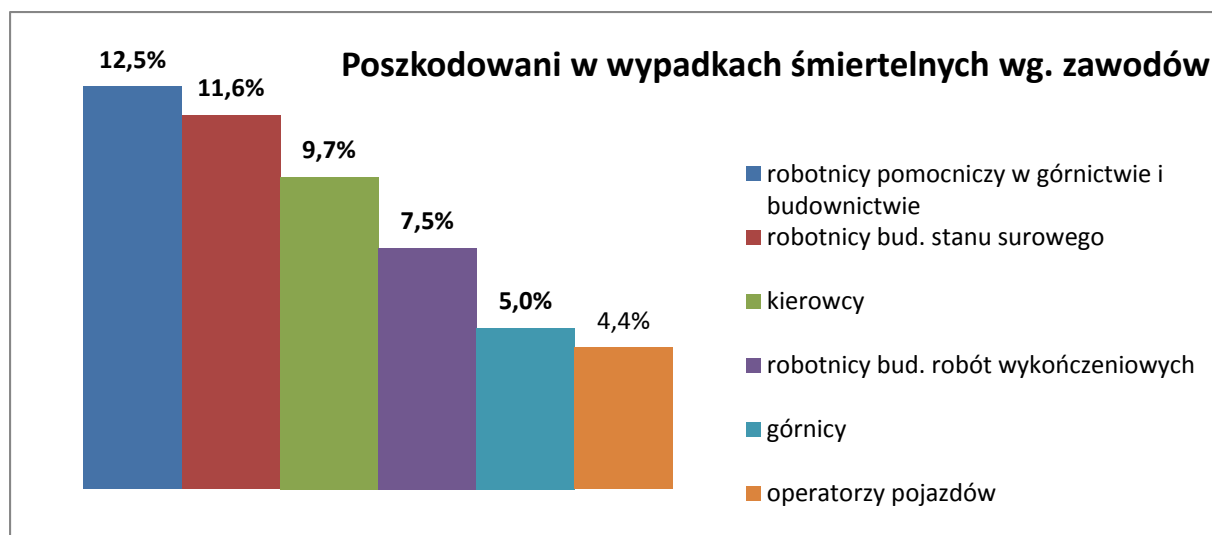
Wśród poszkodowanych w 2012 r. najliczniejszą grupę stanowili pracownicy (86,5%). Wynika to z obowiązku zgłaszania przez pracodawców do PIP wypadków śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych. Pozostali (13,5%) to osoby zatrudnione na innej podstawie niż stosunek pracy, w tym samozatrudniający się. Od kilku lat udział tej grupy osób w badanych wypadkach systematycznie wzrasta (10,9% w 2010 r., 12,9% w 2011 r.). O wypadkach tych inspektorzy PIP uzyskują informacje w trakcie przeprowadzanych kontroli, a także od Policji, Państwowej Straży Pożarnej lub Prokuratury.

Wzrasta również odsetek poszkodowanych, których staż pracy wynosił mniej niż 1 rok u danego pracodawcy. Poniżej przedstawiono strukturę poszkodowanych w wypadkach zbadanych w 2012 r. wg. stażu pracy u danego pracodawcy.

W 2012 r. wypadkom badanym przez inspektorów PIP najczęściej ulegały osoby w wieku od 19 do 29 lat (25%). Natomiast śmiertelnych skutków wypadków doznawały osoby w wieku 50-59 lat (32,8%). Ciężkim uszkodzeniem ciała kończyły się najczęściej wypadki wśród poszkodowanych w wieku 30-39 lat (25,4%).

Ze względu na wykonywany zawód najczęściej wypadkom badanym ulegali robotnicy budowlani stanu surowego i robót wykończeniowych, natomiast wypadkom śmiertelnym - robotnicy pomocniczy w górnictwie i budownictwie.

Najwięcej poszkodowanych w wypadkach badanych przez PIP pracowało w zakładach przetwórstwa przemysłowego (32,9%) oraz w branży budowlanej (27,9%). Natomiast najwięcej poszkodowanych śmiertelnie odnotowano w budownictwie (34,4%). W przetwórstwie przemysłowym (15,3% poszkodowanych śmiertelnie) najbardziej niebezpieczne działy to: produkcja metalowych wyrobów gotowych, produkcja maszyn i urządzeń oraz produkcja metali.

Dominujące wydarzenia niebezpieczne, powodujące wypadki w 2012 r. to: utrata kontroli nad maszynami i środkami transportu (23,3%), poślizgnięcia, potknięcia i upadki (21,0%) oraz uderzenie czynnikiem materialnym spadającym z góry (19,2%). Maszyny do obróbki drewna (pilarki tarczowe, frezarki itp.) spowodowały obrażenia u 121 osób, natomiast maszyny do obróbki metalu (tokarki, prasy, przecinarki do metalu itp.) – u 55 poszkodowanych. Były to z reguły urazy ciężkie prowadzące do trwałej utraty zdolności do wykonywania pracy zgodnej z kwalifikacjami zawodowymi. Wśród wydarzeń, skutkujących śmiercią poszkodowanych dominowały upadki z wysokości (25,9%), utrata kontroli nad obsługiwaną maszyną, pojazdem lub ładunkiem (17,8%) oraz uderzenie czynnikiem materialnym spadającym z góry (16,9%). W wypadkach z udziałem rusztowań, głównie z powodu upadku z wysokości, poszkodowanych śmiertelnie zostało 23 osoby (w 2011 r. – 35).

Wśród przyczyn wypadków ustalonych przez inspektorów PIP dominowały przyczyny ludzkie (47,83%), a następnie organizacyjne (41,12%) oraz techniczne (11,05%).

Przyczyny ludzkie, to w szczególności:

- niewłaściwe, samowolne zachowanie się pracownika, w tym: przechodzenie, przejeżdżanie lub przebywanie w miejscach niedozwolonych; wejście, wjechanie w obszar zagrożony bez upewnienia się czy nie ma niebezpieczeństwa – 9,8%,
- niewłaściwe posługiwanie się czynnikiem materialnym (np. niewłaściwe uchwycenie narzędzi, wykonywanie pracy niewłaściwymi narzędziami) – 7,6%,
- nieprawidłowe zachowanie się pracownika, w tym zaskoczenie niespodziewanym zdarzeniem – 5,1%,
- niedostateczna koncentracja uwagi na wykonywanej czynności - 4,9%,
- lekceważenie zagrożenia – 4,9%,
- nieznanostwo zagrożenia, przepisów i zasad bhp oraz brak doświadczenia – 4,8%,
- nieużywanie sprzętu ochronnego przez pracownika – 3,3%.

Przyczyny organizacyjne, to głównie:

- brak nadzoru nad pracownikami – 5,7%,
- tolerowanie przez nadzór odstępstw od zasad bezpiecznej pracy – 5,5%,
- brak lub niewłaściwe instrukcje bezpiecznej pracy, w tym dot. obsługi maszyn i urządzeń oraz prowadzonych procesów technologicznych – 4,6%,
- brak lub niewłaściwe przeszkolenie poszkodowanego w dziedzinie bhp – 4%,
- niewłaściwa (nadmierna) eksploatacja czynnika materialnego (w tym niedostateczna konserwacja, niewłaściwe naprawy i remonty) – 3,4%,
- niedostateczne kwalifikacje zawodowe pracownika – 1,5%.

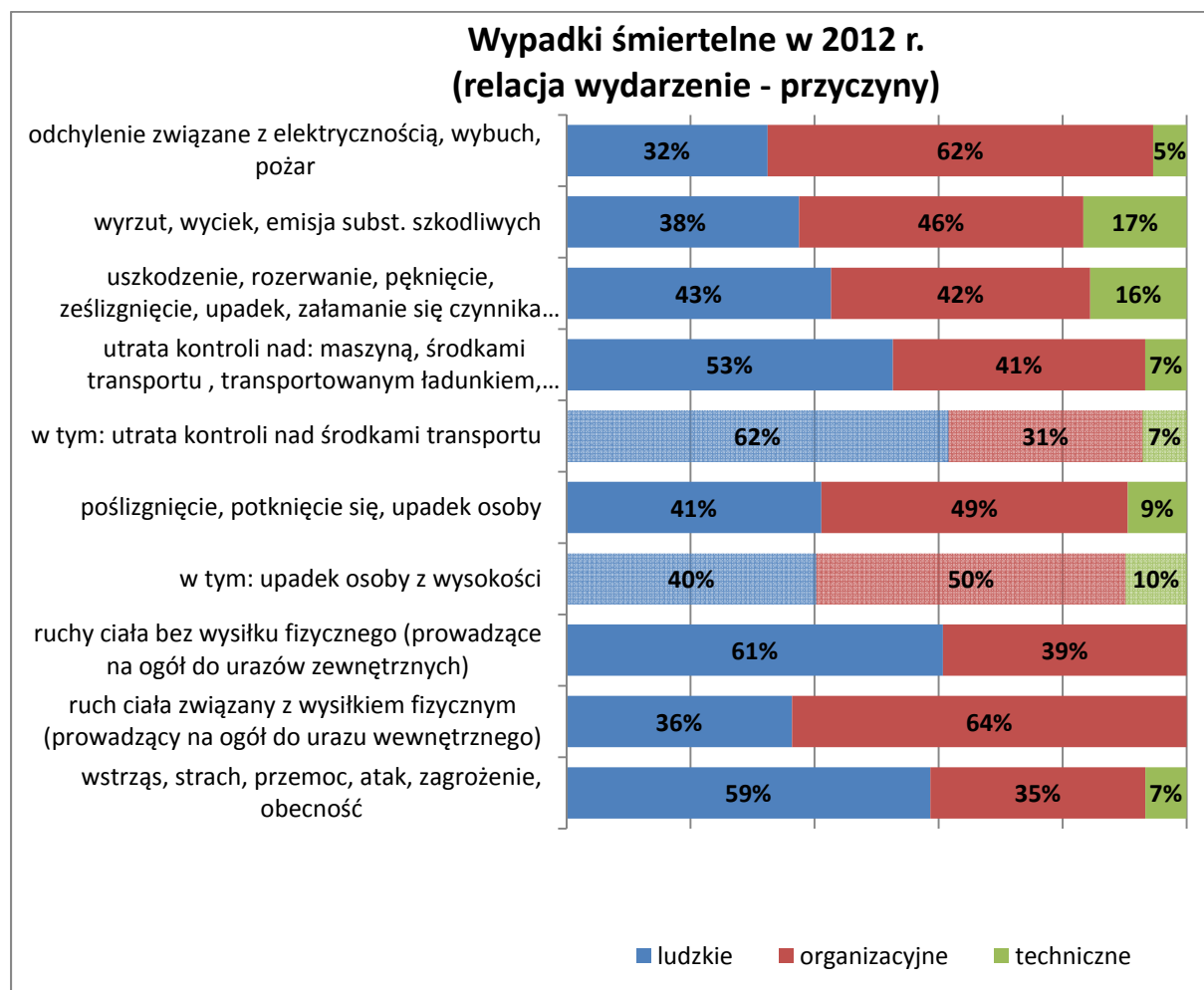
Przyczyny techniczne, to w szczególności:

- brak, niewłaściwy dobór lub zły stan techniczny urządzeń ochronnych – (osłony zabezpieczające przed dostępem do stref niebezpiecznych, blokady napędu, urządzenia ograniczające wysięg elementów ruchomych itp.) – 5,3%,
- niewłaściwe rozwiązania techniczne (np. brak zamocowania maszyny do podłoża, niewłaściwe położenie środka ciężkości niewystarczająca stateczność i wytrzymałość czynnika materialnego – 2,3 %.

Z przedstawionej powyżej struktury przyczyn wypadków przy pracy, badanych przez inspektorów pracy, wynika, że główne czynniki zagrożeń związane były z :

- niewłaściwą ogólną organizacją pracy,
- brakiem lub niewłaściwym zabezpieczeniem stanowisk pracy,
- dopuszczaniem do pracy osób bez odpowiedniego przygotowania.

Analiza struktury ustalonych przez inspektorów pracy przyczyn wypadków wykazała, iż kształtowały się one różnie w relacji do poszczególnych rodzajów wydarzeń, będących odchyleniem od stanu normalnego.

Najwięcej błędów i zaniechań organizacyjnych, skutkujących śmiercią poszkodowanych stwierdzono podczas wykonywania ciężkich prac fizycznych (np. podczas podnoszenia lub pchania), prac związanych z elektrycznością (np. uszkodzenie wyposażenia prowadzące do kontaktu z prądem elektrycznym) oraz pracy na wysokości.

W związku z przeprowadzonymi badaniami okoliczności i przyczyn 1826 wypadków inspektorzy pracy wydali 2237 decyzji nakazujących usunięcie stwierdzonych naruszeń przepisów bhp. Z tytułu ujawnionych wykroczeń przeciw prawom pracowników:

- nałożyli 1069 mandatów karnych na łączną kwotę ponad 1,5 mln zł,
- skierowali do sądów 87 wniosków o ukaranie.

W 74 sprawach inspektorzy zawiadomili prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Z powodu powtarzających się rażących naruszeń przepisów bhp skierowali do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych 14 wniosków o podwyższenie o 100% składki na ubezpieczenie wypadkowe.

Kontrole skuteczności stosowania środków zapobiegających wypadkom przy pracy

Państwowa Inspekcja Pracy realizuje ww. zadanie we wszystkich kontrolach przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy ukierunkowanych na określone branże, zakłady lub zagadnienia. Jednym z podstawowych kryteriów kwalifikacji podmiotów do kontroli jest liczba wypadków przy pracy lub kategoria ryzyka ustalona dla danej branży. Źródłem informacji w tym zakresie są wyniki poprzednich kontroli, kwartalne i roczne materiały statystyczne GUS oraz przekazywane od kilku lat przez ZUS bazy danych o pracodawcach i przedsiębiorcach - płatnikach składki wypadkowej, zgłaszających do ubezpieczenia społecznego co najmniej 10 ubezpieczonych – u których w poprzednim roku składkowym odnotowano wypadki przy pracy.

Oprócz rutynowych kontroli stosowania środków profilaktycznych po zaistniałych wypadkach przy pracy (związanych z przeprowadzonymi wcześniej badaniami okoliczności i przyczyn wypadków śmiertelnych, ciężkich i zbiorowych - zgłoszonych do PIP), od kilku lat realizowane jest nowe zadanie kontrolne *Zarządzanie bezpieczeństwem pracy w zakładach, w których występuje duże nasilenie wypadków przy pracy.*

Kontrole przestrzegania przez pracodawców przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dn. 1.07.2009 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy

W 2012 r. inspektorzy pracy poddali analizie 7 446 dokumentacji powypadkowych u 2 274 pracodawców (zatrudniających łącznie 423,8 tys. pracowników). Nieustalenie przyczyn lub ustalenie tylko niektórych z nich (z reguły leżących po stronie poszkodowanych pracowników) było najczęściej występującą nieprawidłowością w postępowaniach powypadkowych w 44,6% skontrolowanych zakładów. Konsekwencją takiego podejścia było:

- niezamieszczanie w protokołach powypadkowych informacji o naruszonych przepisach bhp (stwierdzono w 20,3% skontrolowanych zakładów),
- ustalenie środków i wniosków profilaktycznych nieadekwatnych do faktycznych przyczyn wypadków (30%),
- nieokreślenie środków i wniosków profilaktycznych, w tym wynikających z oceny ryzyka zawodowego (15,6%),
- niezastosowanie środków i wniosków profilaktycznych w ogóle (7,8%).

Inspektorzy wydali 264 decyzje nakazujących usunięcie stwierdzonych naruszeń przepisów bhp oraz skierowali do pracodawców 5333 wnioski dotyczące przestrzegania zasad prawidłowego ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy. W związku z ujawnionymi wykroczeniami inspektorzy pracy:

- nałożyli 75 mandatów karnych na łączną kwotę ponad 103 tys. zł,
- skierowali do sądów 6 wniosków o ukaranie,

W 7 sprawach inspektorzy PIP zawiadomili prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Z powodu powtarzających się rażących naruszeń przepisów bhp skierowali 10 wniosków do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o podwyższenie o 100% składki na ubezpieczenie wypadkowe.

Zarządzanie bezpieczeństwem pracy w małych zakładach (zatr. do 50 osób), w których wystąpiły wypadki przy pracy

W 2012 r. inspektorzy pracy kontynuowali kontrole ukierunkowane na ocenę skuteczności środków zmniejszających ryzyko wypadkowe w małych zakładach, w których odnotowano duże nasilenie wypadków przy pracy, w tym wypadków wykazujących cechy powtarzalności. Inspektorzy, analizując działania pracodawców w ostatnich trzech latach w zakresie prewencji wypadkowej, zwracali szczególną uwagę na podstawowe elementy systemowego zarządzania sprawami bezpieczeństwa i higieny pracy:

- zastosowanie środków profilaktycznych zmniejszających ryzyko wypadkowe po zaistniałych wypadkach,
- spójność środków wynikających z oceny ryzyka zawodowego ze środkami i wnioskami wynikającymi z postępowania powypadkowego,
- udział pracowników w uaktualnianiu oceny ryzyka zawodowego.

Czynności kontrolne były prowadzone w dwóch grupach podmiotów. Pierwsza grupa to pracodawcy kontrolowani powtórnie (pierwsze kontrole odbyły się w 2010 r.). Celem tych kontroli było sprawdzenie, czy środki wówczas wdrożone przez pracodawców oraz te zaproponowane przez inspektorów pracy spowodowały trwałą poprawę bezpieczeństwa i warunków pracy. Miarą skuteczności tych środków były liczby wypadków w okresie od pierwszej kontroli do czasu podjęcia czynności kontrolnych w 2012 r. Druga grupa podmiotów to pracodawcy kontrolowani po raz pierwszy – tzw. „nowe” zakłady, które zostały wyselekcjonowane z bazy danych ZUS IWA „Wypadki”, wg kryterium liczby osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy (podstawa do ustalenia kategorii ryzyka dla poszczególnych zakładów oraz wysokości składki ubezpieczenia wypadkowego). W tym przypadku, podobnie jak w latach poprzednich, celem kontroli było ustalanie prawidłowości przeprowadzonych postępowań powypadkowych oraz adekwatności i kompletności

wniosków wynikających z oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach, na których miały miejsce wypadki przy pracy.

Działaniami kontrolno-nadzorczymi objęta została ogółem grupa 721 podmiotów (w których pracowało ponad 23 tys. osób), w tym 52% to zakłady rekontrolowane, a 48% podmioty kontrolowane pierwszy raz. Powtórne kontrole przeprowadzono w 23% zakładów skontrolowanych w 2010 r. Wśród skontrolowanych zakładów dominowały zakłady prowadzące działalność produkcyjną (zakłady rekontrolowane - 43%, zakłady „nowe” - 46%), budowlaną (odpowiednio -18% i 15%) oraz handel i naprawy (15% i 14%).

W skontrolowanych zakładach pracy w analizowanym okresie wydarzyło się 1839 wypadków przy pracy. W grupie 379 zakładów pracy kontrolowanych powtórnie, nie odnotowano wypadków przy pracy w 43% spośród nich w okresie od poprzedniej kontroli. Oznacza to istotną zmianę w podejściu pracodawców, a także osób kierujących bezpośrednio pracownikami do zagadnień oceny ryzyka zawodowego i postępowania powypadkowego oraz wynikających z nich działań naprawczych, które monitorowane cyklicznie stanowią składowe systemowego zarządzania sprawami bezpieczeństwa i higieny pracy.

Zagadnienie	2010 r. Kontrole (zakłady zatr. do 50 os.)	2012 r. Rekontrole (zakłady o zatr. do 50 os.)	2012 r. Kontrole „nowych zakładów” (zakłady o zatr. do 50 os.)
	% dokumentacji, w których stwierdzono nieprawidłowości		
Sporządzenie dokumentacji powypadkowej	29,5%	20,7%	29%
Określenie w protokole powypadkowym środków i wniosków profilaktycznych	36,8%	30,8%	35,8%
Przeprowadzenie udokumentowanej oceny ryzyka zawodowego	13,4%	3,7%	9,4%
Identyfikacja zagrożeń, których aktywizacja doprowadziła do wypadku	24,1%	14,1%	25,5%
Uaktualnienie oceny ryzyka zawodowego o zagrożenia, których aktywizacja doprowadziła do wypadku	44,5%	27,5%	43,5%
Uczestnictwo przedstawicieli pracowników w ocenie ryzyka zawodowego	33,4%	20,3%	38%

Na podstawie analizy danych dotyczących wypadków przy pracy zaistniałych w rekontrolowanych zakładach w okresie od poprzedniej kontroli w 2010 r. (analizowano wówczas w tych samych zakładach 1390 wypadków przy pracy) stwierdzono znaczną poprawę w jakości sporządzanych dokumentacji. Tylko na 12% skontrolowanych stanowisk pracy (z liczby prawie 670) stwierdzono nieprawidłowości dotyczące wdrożenia koniecznych środków zmniejszających ryzyko wynikające z zagrożeń, których aktywizacja doprowadziła do wypadków. W zakładach rekontrolowanych zauważono większą świadomość obowiązków i odpowiedzialności pracodawców i osób odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i ochronę zdrowia pracowników. W szczególności należy podkreślić, iż pozytywne zmiany w tym zakresie stwierdzono przede wszystkim w zakładach, w których stan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników był cyklicznie monitorowany. Dodatkowo, aktywny udział pracowników lub ich przedstawicieli w analizowaniu i planowaniu działań zapobiegających wypadkom przy pracy lub ograniczających ryzyko ich zaistnienia, zasadniczo wpływa na efektywność działań pracodawców, nie tylko w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem, ale również – zarządzania bezpieczeństwem w miejscu pracy.

Potwierdzają to wyniki kontroli, którym poddano 468 dokumentacji powypadkowych wraz z właściwymi dokumentacjami oceny ryzyka zawodowego przy pracach, przy których doszło do wypadku (lub stanowisk pracy, na których zatrudnieni byli poszkodowani). W każdym porównywanym zagadnieniu kontrolowanym w 2012 r. w stosunku do roku 2010 odnotowano poprawę. Natomiast w „nowych” małych zakładach odsetek nieprawidłowości jest na poziomie porównywalnym do istniejącego w zakładach kontrolowanych po raz pierwszy w 2010 r.

Ponadto, w toku rekontroli w roku 2012 inspektorzy pracy stwierdzili (ponad 20% dokumentacji powypadkowych) nieprawidłowości związane z ustalaniem okoliczności tych zdarzeń. W roku 2010, podczas kontroli małych przedsiębiorstw w tym zakresie było to prawie 34% dokumentacji z błędami, a w „nowych” zakładach w 2012 r. – 29%. Nieprawidłowości w tym obszarze, głównie dotyczące opisów stanu środowiska materialnego lub organizacji pracy, generują bezpośrednio nieprawidłowości związane z ustaleniem przyczyn wypadków (zakłady rekontrolowane – 36%, „nowe” zakłady – 37%). Polegały one głównie na: nieustaleniu wszystkich przyczyn (z powodu braku ustalenia wszystkich okoliczności) oraz niespójności stwierdzonych przyczyn z ustaleniami dotyczącymi okoliczności zdarzeń (np. brak szczegółowych informacji o wyposażeniu maszyny uniemożliwił zespołowi wskazanie głównej przyczyny wypadku, jakim był, zgodnie z ustaleniem inspektora pracy po kontroli maszyny, brak osłony wału nożowego wyrówniarki). Ponadto zespoły powypadkowe myliły skutki wypadku lub czynniki

aktywizujące wypadki z przyczynami, które doprowadziły do zdarzenia. Oczywiście konsekwencją takiego postępowania były identyfikowane przez inspektorów pracy nieprawidłowości w definiowaniu środków i wniosków profilaktycznych. Podobnie jak w latach poprzednich, działania minimalizujące ryzyko wypadkowe, wskazywane w dokumentacjach, głównie ograniczały się do rutynowych zapisów o poinformowanie innych pracowników o zaistniałym wypadku, jego okolicznościach i przyczynach oraz o konieczności zachowania ostrożności. Szczególnie widoczne było to w „nowych” zakładach. W nich właśnie zauważano częściej niż w zakładach rekontrolowanych niestaranność pracodawców w zakresie planowania i wdrażania działań, które w konsekwencji mogłyby wyeliminować w przyszłości podobne zdarzenia wypadkowe.

Zaistniałe wypadki przy pracy wykazywały powtarzalność w szczególności ze względu na:

- typ maszyny, urządzenia, narzędzia, przy którego obsłudze/stosowaniu miał miejsce wypadek, np. 3 wypadki przy nakładarce kleju polegające na wciągnięciu trzem poszkodowanym prawej ręki pomiędzy obracające się walce klejarskie podczas czyszczenia maszyny spowodowane brakiem osłon walców;
- czynności wykonywanej podczas wypadku, np. 9 wypadków pojedynczych przy rozbiórce mięsa polegających na skaleczeniach rąk i ud ze względu na brak właściwych środków ochrony indywidualnej;
- miejsca zdarzenia, np. 3 pracowników tej samej firmy pracowało na stanowiskach zlokalizowanych powyżej otaczającego terenu i ulegli wypadkom polegającym na upadkach z wysokości, inspektor pracy wskazał w każdym przypadku brak zgody lekarza sprawującego profilaktyczną opiekę medyczną na wykonywanie pracy na wysokości.

Analiza wypadków zaistniałych od poprzedniej kontroli pozwala na stwierdzenie, że tylko 14% tych zdarzeń wystąpiło przy takich lub tych samych maszynach, urządzeniach lub narzędziach. Wynika z tego, że działania inspektorów pracy, zarówno w wyniku wydanych środków prawnych, a także prowadzonych od kilku lat programów edukacyjno-informacyjnych, przyniosły oczekiwane rezultaty. Niepokój mogą budzić dane o pozostałych elementach, które wpływały na powtarzalność zdarzeń wypadkowych, w tym w zakresie:

- przyczyn wypadku - 28%,
- takich (tych) samych prac/czynności – 25%,
- miejsc wypadku – 21%.

Oznacza to, że część pracodawców nie wprowadziła działań systemowych w swoich zakładach, ograniczając się do podjęcia działań doraźnych, dotyczących konkretnych maszyn i urządzeń technicznych lub narzędzi.

Z przeprowadzonych kontroli wynika, że pracodawcy „nowych zakładów” nie wypełnili obowiązku przeprowadzenia udokumentowanej oceny ryzyka zawodowego w ponad 9% badanych przypadków dla prac (lub stanowisk pracy), przy których miał miejsce wypadek (w 2010 r. dot. około 13% pracodawców). Wśród rekontrolowanych pracodawców odsetek ten wynosił 3,6%. Do najważniejszych zagadnień w zakresie oceny ryzyka zawodowego w relacji z wypadkiem przy pracy jest identyfikacja zagrożenia, którego aktywizacja doprowadziła do wypadku. Kontrole wykazały, że w co czwartej dokumentacji oceny ryzyka zawodowego analizowanej w „nowym” zakładzie w 2012 r. stwierdzono nieprawidłowości w tym zakresie. Wynik na takim samym poziomie uzyskano w 2010 r., podczas gdy w zakładach rekontrolowanych odsetek ten zmalał do poziomu 14%.

Aktualizacja oceny ryzyka zawodowego po zaistnieniu wypadku przy pracy oraz sformułowanie i wdrażanie spójnych środków profilaktycznych dla postępowania powypadkowego i ryzyka zawodowego, niewątpliwie wpływają na poprawę bezpieczeństwa pracy, eliminując wystąpienie podobnego zdarzenia w przyszłości, co zauważono w zakładach przestrzegających tej zasady. Szczególnie w tej części zakładów rekontrolowanych, w których w okresie prawie 2 lat od poprzedniej kontroli, nie doszło do kolejnych wypadków. Można zatem uznać, że wdrożone w tych zakładach pracy działania, zarówno te z własnej inicjatywy pracodawcy, jak również pod wpływem oddziaływania inspektora pracy, są skuteczne.

Nieprawidłowości stwierdzone w toku kontroli, szczególnie w zakładach „nowych”, spowodowane są przede wszystkim niedostateczną wiedzą i umiejętnościami osób wchodzących w skład zespołów (w tym przedstawicieli pracowników), które uczestniczą w postępowaniach powypadkowych oraz czynnościach związanych z oceną ryzyka zawodowego. Osoby te z reguły posiadają dobrą znajomość procesu technologicznego, budowy maszyny oraz organizacji pracy. Istotne jest jednak, aby posiadali praktyczne umiejętności ustalania wszystkich okoliczności, mających wpływ na powstanie wypadku oraz wyciągania właściwych wniosków profilaktycznych. Dla poprawy stanu wiedzy i umiejętności w tym zakresie Państwowa Inspekcja Pracy prowadzi systematyczne działania edukacyjno-informacyjne adresowane do pracodawców oraz ich przedstawicieli, w tym pracowników służby bhp, działaczy związkowych, w tym społecznych inspektorów pracy.

Wyniki działań nadzorczo-kontrolnych Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie egzekwowania skutecznych środków zmniejszających ryzyko wypadkowe w małych zakładach upoważniają do stwierdzenia, że największe efekty w zakresie ograniczania liczby wypadków, w tym wypadków o cechach powtarzalnych uzyskały zakłady, w których

wprowadzono systemowe rozwiązania organizacyjno-techniczne. Szczególną rolę w osiągnięciu pozytywnych rezultatów odgrywał czynnik spójności środków wynikających z oceny ryzyka zawodowego ze środkami i wnioskami wynikającymi z postępowań powypadkowych oraz czynnik ludzki – aktywny udział pracowników w zarządzaniu bezpieczeństwem pracy.

Działania nadzorczo-kontrolne Państwowej Inspekcji Pracy w zakładach, w których odnotowuje się szczególne nasilenie wypadków przy pracy, powinny być konsekwentnie rozwijane i doskonalone. Różnorodne środki oddziaływania stosowane przez inspektorów pracy wpływają na efektywną prewencję wypadkową w tych zakładach. Działania PIP w powyższym zakresie mają istotne znaczenie dla osiągnięcia celu strategicznego – zmniejszenia liczby wypadków przy pracy i poprawy warunków pracy osób pracujących.

Zarządzanie bezpieczeństwem pracy – program prewencyjny

Zakłady w których odnotowano największą liczbę wypadków przy pracy wytypowane zostały do programu prewencyjnego mającego na celu wyeliminowanie zagrożeń wypadkowych poprzez praktyczną implementację elementów zarządzania bezpieczeństwem pracy, w tym przepisów dotyczących oceny ryzyka zawodowego oraz ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy.

Pracodawcy i osoby pełniące obowiązki służby bezpieczeństwa i higieny pracy traktują nierzadko przeprowadzenie oceny ryzyka zawodowego jako obowiązek sporządzenia dokumentu dla organów kontrolnych. Wiąże się to zazwyczaj z brakiem wystarczającej wiedzy na temat zarządzania ryzykiem zawodowym. Dlatego prowadząc działania informacyjne zwracano pracodawcom szczególną uwagę na:

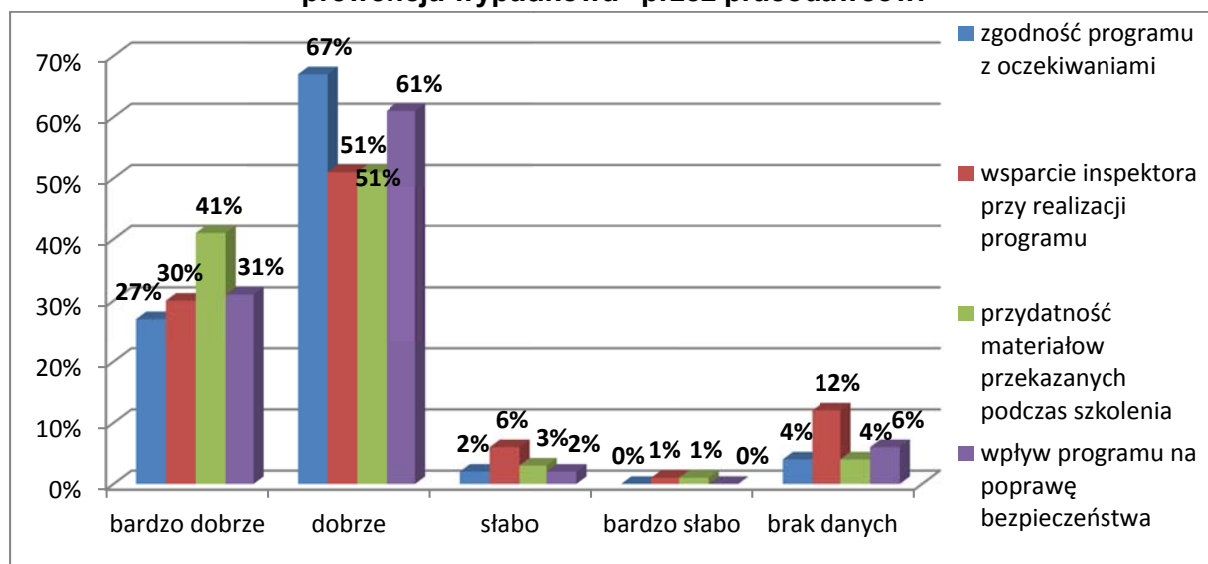
- konieczność przeprowadzania ryzyka zawodowego w sposób ciągły, przy uwzględnieniu wniosków wynikających z badania okoliczności i przyczyn zaistniałych w zakładzie wypadków przy pracy,
- konieczność zaangażowania w proces oceny ryzyka zawodowego i wdrażania wniosków profilaktycznych kierownictwa wszystkich szczebli oraz załogi zakładu,
- istnienie prawnego obowiązku oraz praktycznej potrzeby dokonywania oceny ryzyka w miejscu pracy opartej o analizę stanu faktycznego, uwzględniającej wszystkie zagrożenia zawodowe.

Pracodawców biorących udział w programie wybrano w oparciu o bazę danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, zawierającej dane o poszkodowanych w wypadkach przy pracy (na podstawie druków ZUS-IWA), analizę rejestru wypadków przy pracy zgłaszanych do okręgowych inspektoratów pracy a także indywidualne zgłoszenia pracodawców.

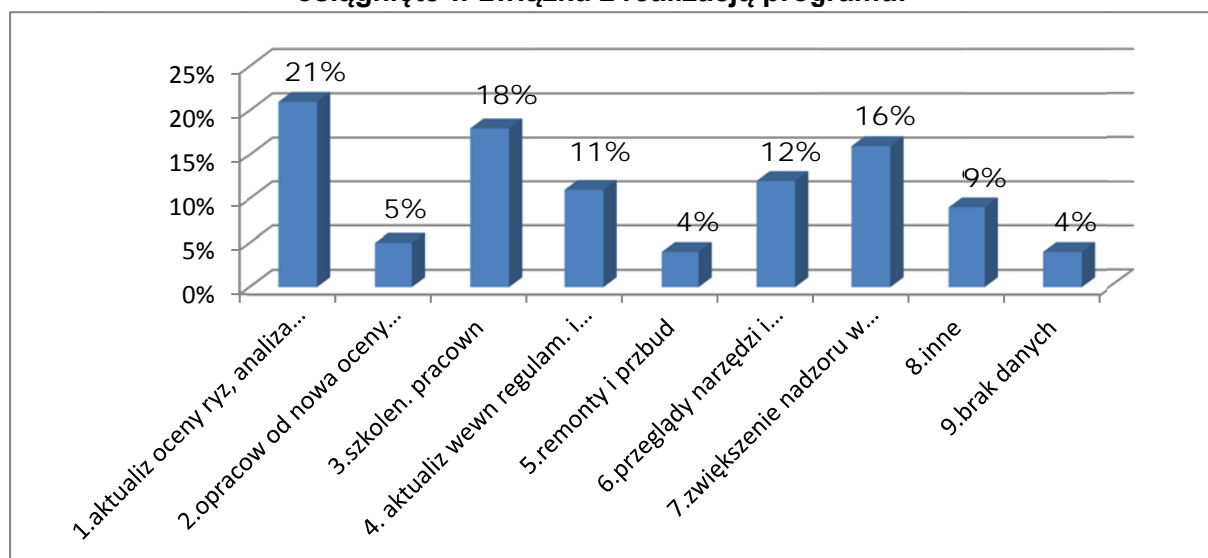
W spotkaniach informacyjno-szkoleniowych poświęconych zarządzaniu bezpieczeństwem pracy wzięło udział 1874 firm. Inspektorzy pracy omawiali przykłady wypadków, analizując okoliczności i przyczyny które doprowadziły do ich wystąpienia, w kontekście zapobiegania wystąpieniu podobnych zdarzeń w przyszłości. Spośród pracodawców uczestniczących w spotkaniach 862 zadeklarowało udział w programie prewencyjnym, z czego 735 prowadziło samokontrolę i działania dostosowawcze na podstawie ankiety specjalistycznej udostępnionej przez PIP. Kontrole sprawdzające realizację programu prewencyjnego przeprowadzono u 182 pracodawców.

Elementem ewaluacji programu było badanie opinii pracodawców na temat programu przeprowadzone drogą korespondencyjną.

Ocena programu prewencyjnego „Zarządzanie bezpieczeństwem pracy – prewencja wypadkowa” przez pracodawców.

Deklarowane przez pracodawców najważniejsze efekty w obszarze warunków pracy osiągnięte w związku z realizacją programu.

Inspektorzy pracy prowadzący spotkania z pracodawcami oraz koordynujący realizację programu wskazują, że duża część pracodawców potwierdziła potrzebę doskonalenia wiedzy o skutecznych metodach zarządzania bezpieczeństwem pracy oraz podejmowaniu efektywnych działań, zmierzających do przestrzegania przepisów prawa.

Motywacyjna rola argumentów ekonomicznych w zakresie skutecznego zapobiegania wypadkom przy pracy

W ramach systemu ubezpieczeń społecznych z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych Państwowa Inspekcja Pracy realizuje zadania polegające na motywowaniu pracodawców do efektywnych działań w zakresie prewencji wypadkowej za pomocą zróżnicowanej składki wypadkowej.

Na podstawie art. 35 ustawy z dn. 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (tj. Dz.U. 2009 r. Nr 167, poz. 1322 z p. zm.) inspektorzy pracy sprawdzają w czasie kontroli prawidłowość danych w drukach ZUS IWA, służących do ustalenia przez ZUS indywidualnej składki wypadkowej dla podmiotów, które zgłosiły do ubezpieczenia co najmniej 10 ubezpieczonych. W 2012 r. prawidłowość danych zawartych w drukach ZUS IWA inspektorzy pracy sprawdzili podczas 7965 kontroli zakładów, w których zatrudniano łącznie 854 tys. osób. Stwierdzono 311 przypadków podania do ZUS nieprawidłowych danych zawartych w 259 drukach ZUS IWA. Informacje o nieprawidłowościach i dane prawidłowe zostały przekazane jednostkom organizacyjnym ZUS. Z informacji przekazanych przez ZUS wynika, że we wszystkich przypadkach dokonano korekty danych oraz weryfikacji wysokości składki wypadkowej.

Ponadto – na podstawie art. 36 ww. ustawy - inspektorzy pracy uprawnieni są do wnioskowania do ZUS o podwyższenie składki wypadkowej o 100% pracodawcy, u którego w czasie dwóch kolejnych kontroli stwierdzono rażące naruszenie przepisów bhp. W 2012 r. inspektorzy pracy skorzystali z możliwości wnioskowania do ZUS o podwyższenie składki wypadkowej w stosunku do 121 pracodawców. Najczęściej wnioski dotyczyły mikroprzedsiębiorstw (69 wniosków), najrzadziej w zakładach zatrudniających pow. 250 pracowników (3 wnioski). Jednocześnie aż 92 wnioski dotyczyły przedsiębiorstw branży budowlanej. Z informacji przekazanych przez ZUS wynika, że we wszystkich wnioskowanych sprawach wydano decyzje o podwyższeniu pracodawcom składki wypadkowej o 100%, przy czym w 11 przypadkach płatnicy składki odwołali się od decyzji.

W związku z kontrolami, w wyniku których inspektorzy pracy wnioskowali o podwyższenie składki na ubezpieczeni wypadkowe, wydano 118 decyzji wstrzymujących pracę (90% dot. firm budowlanych) oraz 54 decyzje skierowania do innych prac

120 pracowników zatrudnionych wbrew obowiązującym przepisom. W wyniku popełnionych wykroczeń, ukarano 112 pracodawców mandataми karnymi na łączną kwotę 162,5 tys. zł, a w stosunku do 9 pracodawców skierowano wnioski do sądu o ukaranie. W 3 przypadkach zawiadomiono prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa.

Podsumowanie

Zastosowane w ramach badania wypadków środki prawne, służą przywróceniu stanu bezpieczeństwa pracy w zakładach do poziomu wymaganego przepisami bhp. Jednocześnie mają one na celu spowodowanie działań pracodawców lub podległych im kompetentnych służb odpowiedzialnych za stan bezpieczeństwa i ochrony zdrowia pracowników. Niezwykle ważne jest, aby z ustaleń dokonanych w trakcie badania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy wynikały adekwatne środki, niedopuszczające do zaistnienia podobnych wypadków w przyszłości. Pracodawcy powinni zwracać szczególną uwagę na rzetelną ocenę ryzyka zawodowego po zaistnieniu wypadku przy pracy w aspekcie właściwego przygotowania pracowników do bezpiecznego wykonywania pracy oraz prawidłowego nadzoru.

Kontrole przestrzegania obowiązków w zakresie postępowania powypadkowego, a zwłaszcza stosowania przez pracodawców właściwych wniosków i środków profilaktycznych zapobiegających kolejnym wypadkom przy pracy od wielu lat wykazują utrzymujący się wysoki poziom uchybień i nieprawidłowości.

Z tego względu działania Państwowej Inspekcji Pracy w zakresie prewencji wypadkowej nadal będą koncentrować się na:

- kontynuowaniu działań nadzorczo-kontrolnych dotyczących przestrzegania przepisów określających obowiązki pracodawców w zakresie prawidłowego ustalania okoliczności i przyczyn zaistniałych wypadków przy pracy,
- doskonaleniu różnorodnych form oddziaływania na kontrolowane podmioty w zakresie stosowania skutecznych środków zapobiegających wypadkom przy pracy,
- programach edukacyjno-prewencyjnych, wspierających działalność nadzorczo-kontrolną oraz poradnictwie w zakresie przestrzegania procedur dotyczących zapobiegania wypadkom przy pracy (targi, spotkania, narady, szkolenia, seminaria itp.).